

DOI: 10.31648/pl.7874

BEATA WAŁĘCIUK-DEJNEKA

Siedlce University of Natural Sciences and Humanities

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6034-5129>

e-mail: dejnekab@uph.edu.pl

Mila Elin. Poezje i szkice o poezji, zebrał, opracował i wstępem opatrzył Sławomir Sobieraj, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach, Siedlce 2021, ss. 133

Mila Elin, warszawska poetka, związana z awangardą i Tadeuszem Peiperem, jest obecnie literatką zapomnianą i nieznaną. Jej twórczość również nie została wystarczająco i wyczerpująco zbadana, a może nawet i nie do końca odkryta. Do tej pory opublikowane zostały jedynie dwie edycje wierszy (*Wachlarz z białych kwadratów, Szesnaście wierszy*) (Elin 1974, 1999), a przedwojenne szkice o poezji są mało znane ze względu na trudności z dostępem do niektórych przedwojennych czasopism, w których zostały umieszczone (Elinówna 1930, 1932, 1933). W dyskursie historycznoliterackim zaistniała także późno, bo dopiero w 1974 roku, po wydaniu zbioru jej rozproszonych poezji przez Andrzeja Waśkiewicza oraz ogłoszeniu przez niego artykułu poświęconego poetce w „Miesięczniku Literackim” w 1980 roku (Waśkiewicz 1980: 70–78). Stan badań nad spuścizną literacką Elinówny jest dość skromny. Zawiera m.in. pierwszy szkic o niej, autorstwa Stanisława Jaworskiego (Jaworski 1984: 79), który zwraca uwagę na erotyzm tych wierszy, odmienny od modelu pisania o miłości, wspomniane już opracowania Andrzeja Waśkiewicza, artykuł Tomasza Cieślaka-Sokołowskiego (Cieślak-Sokołowski 2011: 371–373), sugerującego pewne starania Mili Elin o wywalczenie swojego miejsca w poezji dwudziestolecia. Kolejnymi, już nieco późniejszymi osiągnięciami w tym wymiarze, są tekst Agnieszki Daukszy (Dauksza 2013: 17–18), zajmującej się zagadnieniem samotności w twórczości Elin, rozpatrującej tę samotność w różnych aspektach życia: prywatnego, publicznego, literackiego oraz artykuł Pawła Majerskiego (Majerski 2016: 156), dostrzegającego w wierszach autorki *Wachlarza z białych kwadratów* odcięcie się od „skamandryckiej codzienności i bezpośredniości”.

Jak wynika z powyższego zestawienia, liryką Mili Elin zajmowało się zaledwie kilku badaczy. Artykuły dotyczące jej dorobku poruszają zagadnienia

awangardowości w dość ogólnym ujęciu, nie odnosząc się do szerszego kontekstu zjawisk literackich, które występowały w okresie aktywności twórczej. Mają one w większości charakter rekonesansowy. Na tym, jak można zauważyć, niezbyt rozległym tle literatury przedmiotu, poświęconej Elinównie, plasuje się najnowsze, bo z roku 2021, opracowanie redakcyjne Sławomira Sobieraja: *Mila Elin. Poezje i szkice o poezji*. Istotnym jego elementem, obok wnikliwego komentarza filologicznego w nocie edytorskiej, jest wstęp: *Odkrywanie Elinówny. W centrum i na obrzeżach awangardy*. Autor – Sławomir Sobieraj, to literaturoznawca zajmujący się twórczością polskich pisarzy XX i XXI wieku w kontekście nowoczesności, ze szczególnym uwzględnieniem poezji awangardowej i najnowszej, a także tekstów Tadeusza Micińskiego. Ważnymi pozycjami w jego dorobku są monografie: *Laboratorium awangardy. O twórczości literackiej Tytuśa Czyżewskiego* (2009) i *Awangarda mniej znana. Przypadki poezji* (2018), które poświęcone zostały eksperymentom warsztatowym w liryce, prozie i dramacie dwudziestolecia międzywojennego. Badacz interesuje się również literaturą związaną z regionem Warmii i Mazur w aspekcie problematyki pogranicza kulturowego (vide m.in.: *Mazurski splot. Studia i szkice literackie*, 2003).

Opracowanie *Mila Elin. Poezje i szkice o poezji* zawiera oprócz jej dwudziestu zachowanych utworów lirycznych i trzech wypowiedzi metaliterackich także niepublikowane listy do Juliana Przybosia (sześć listów, umieszczonych w aneksie, z 16 kwietnia 1929, z 18 kwietnia 1929, z 20 kwietnia 1929, z 4 czerwca 1929, z 22 czerwca 1929 oraz 1 lipca 1929 roku). Listy te przechowywane są w zbiorach Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie. Jak podkreśla Sławomir Sobieraj, „Można żywić nadzieję, że poszerzenie pola obserwacji badawczej o wiersze dotąd nieznanne historykom literatury oraz szkice krytycznoliterackie, zebrane w niniejszej edycji dorobku literackiego Mili Elinówny, pozwoli głębiej wniknąć w tajniki warsztatu poetyckiego tej autorki, da jednocześnie asumpt do nowych interpretacji jej utworów. Zachowują one wartość artystyczną, atrakcyjną dla współczesnego czytelnika” (Sobieraj 2021: 44).

Warto dodać, iż w biografii Elinówny istnieje wiele białych plam. Badacze za datę jej urodzin podają rok 1907 (Waśkiewicz 1980: 70–71), ale pewności co do tego nie ma. Według informacji Waśkiewicza była ona córką zegarmistrza z ulicy Leszno w Warszawie (Elin 1974: 21), w latach 1929–1932 mieszkała na ul. Elektorальной 32, m. 22, później 20, m. 56 (*Materiały do dziejów awangardy* 1975: 226, 228). W korespondencji z Jalu Kurkiem, poetą i prozaikiem, przedstawicielem awangardy krakowskiej, wspominała o studiach uniwersyteckich, ale w dokumentacji archiwalnej Uniwersytetu Warszawskiego jej nazwisko nie

figuruje. Przez wiele lat utrzymywała kontakt listowny z Tadeuszem Peiperem, z którym spotykała się również podczas jego wizyt w Warszawie. Elinówna miała też talent plastyczny. Była autorką projektów kostiumów dla postaci dramatu *Szósta! Szósta!* Peipera, ich reprodukcje zostały zamieszczone w „Głosie Literackim” z 1928 roku. Przygotowywała afisze zapowiadające wieczory poetów awangardowych, wystąpienia Peipera w Polskim Klubie Artystycznym (Sobieraj 2021: 12–13). Zmarła w getcie warszawskim w 1942 roku – to również nie do końca potwierdzona informacja, którą na początku podał Roman Kołoniecki w szkicu, zawartym w tomie wspomnieniowym o Lucjanie Szenwaldzie w 1963 roku (Kołoniecki 1963: 150), a powielił Lesław Bartelski w opracowaniu poświęconym losom pisarzy w II wojnie światowej w 1998 roku (Bartelski 1998: 513).

Jak podkreśla Paweł Majerski, w historii życia literackiego dwudziestolecia, nazwisko Elin kojarzone jest z Tadeuszem Peiperem, albowiem debiutowała ona w redagowanym przez niego piśmie. Ponadto nawiązała kontakty z Marianem Piechalem i grupą Meteor, a to zwracało uwagę, że pojawiła się poetka awangardy, a nie kolejny poeta (Majerski 2016: 152). Debiutowała w 1927 roku w „Zwrotnicy”, piśmie o uznanej i ugruntowanej renomie. Ale jej pozycja, miejsce w ruchu awangardowym, wcale nie były centralne, a raczej marginalne – funkcjonowała na obrzeżach awangardy, zarówno w kształtowaniu programowego oblicza grupy, jak i jej kanonicznego korpusu tekstów. Napotykała liczne trudności w odnajdywaniu własnej drogi twórczej. Oczywiście jest, jak pisze w wstępie Sławomir Sobieraj, że jej liryka przynależy do nowej sztuki, „zarówno ze względu na związki autorki [...] z awangardą krakowską [...], jak również z racji stosowania nowoczesnego oraz eksperymentalnego języka oraz samoświadomości artystycznej, wyrażanej w esejach poświęconych Peiperowi i jego współpracownikom” (Sobieraj 2021: 10).

Trzeba jednak zaznaczyć, że takie wyobcowanie poetki z przestrzeni społecznej, publicznej, jej niewidoczność, czy faktyczna nieobecność, wyraźnie wpłynęły na autorską twórczość literacką, ale także na znikomą wiedzę o niej i nieobecność w świadomości czytelniczej. Być może, jak zaznacza Agnieszka Dauksza, powód jest jeszcze jeden – samotność opuszczonej kobiety w przestrzeni domowej (Dauksza 2013: 18).

Dlatego z satysfakcją przyjąć należy każdą publikację, dostrzegającą „kobiety piszące” i ich dorobek literacki, czy to stanowiącą publikację krytycznoliteracką, literaturę przedmiotu, czy opracowanie, wydanie zbioru, które stanie się w ten sposób pretekstem do podjęcia dalszych badań, studiów, np. w nurcie feministycznym, ukazującym, tak jak tu: Milę Elin, w pełniejszym wymiarze.

Bibliografia

- Bartelski Lesław M. (1998), *Pieśń niepodległa. Pisarze i wydarzenia 1939–1942*, Kraków.
- Cieślak-Sokołowski Tomasz (2011), *W „wąwozach awangardy”: Lech Piwowar, Mila Elin*, w: *Formacja 1910. Świadkowie nowoczesności*, red. Dorota Kozicka, Tomasz Cieślak-Sokołowski, Kraków: 371–373.
- Dauksza Agnieszka (2013), *Kobiety na drodze. Doświadczenie przestrzeni publicznej w literaturze przełomu XIX i XX wieku*, Kraków.
- Elinówna Mila (1930), *Tadeusz Peiper i jego „Raz”*, „Głos Poranny”, nr 120: 4.
- Elinówna Mila (1932), *O poezji „Zwrotnicy”*, „Polonista”, nr 3: 97–100.
- Elinówna Mila (1933), *Inaczej*, „Nowe Pismo”, nr 21: 4.
- Elin Mila (1974), *Wachlarz z białych kwadratów*, Warszawa.
- Elin Mila (1999), *Szesnaście wierszy*, Gdańsk.
- Jaworski Stanisław (1984), *Odnajdywanie świata*, Kraków–Wrocław.
- Kołoniecki Roman (1963), *Młodość i przyjaźń 1922–1928*, w: *Wspomnienia o Lucjanie Szenwaldzie*, red. Gabriela Pauszer-Klonowska, Warszawa.
- Majerski Paweł (2016), *Mila Elin. Jeszcze raz o „stażystce” Tadeusza Peipera*, w: *Czytanie Dwudziestolecia. 4*, t. 1, red. Elżbieta Wróbel, Joanna Warońska, Częstochowa.
- Sobieraj Sławomir (2021), *Odkrywanie Elinówny. W centrum i na obrzeżach awangardy*, w: Mila Elin, *Poezje i szkice o poezji*, zebrał, opracował i wstępem opatrzył Sławomir Sobieraj, Siedlce.
- Waśkiewicz Andrzej K. (1980), *Szesnaście wierszy Mili Elin*, „Miesięcznik Literacki”, nr 2: 70–78.